

Serbest Kıyafet Uygulaması: Kim Ne Söyledi?*

Informal Clothing at Schools: Who Said What?

Celal Teyyar Uğurlu¹, Soner Doğan², İhsan Topçu³, Ahsen Demir⁴

Öz

Bu araştırmanın amacı 2013-2014 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan serbest kıyafet uygulamasına ait görüşleri öğretmen, öğrenci ve veli açısından kendi ifadelerine dayalı olarak betimlemektir. Araştırma durum deseninin kullanıldığı nitel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu Sivas ilinde görev yapan 10 öğretmen, bu ilde okuyan 10 öğrenci ve 10 veli oluşturmaktadır. Tek bir açık uçlu soru yoluyla toplanan veriler, betimsel analiz, içerik analizi ve sürekli karşılaştırma tekniği kullanılarak analiz edilerek temalar ve kategoriler belirlenmiştir. Araştırma bulguları yapılan analizler neticesinde katılımcıların olumlu/olumsuz görüşleri, öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri olmak üzere dört başlık altında ele alınmıştır. Analizler sonucunda öğretmenlerde 9 tema 35 kategori, öğrencilerde ve velilerde ise 18 tema 44 kategori elde edilmiştir. Öğretmen, öğrenci ve veliler genel olarak uygulamaya yönelik olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Anahtar sözcükler: Serbest kıyafet, üniforma, okul, okul kıyafeti

Abstract

The purpose of this research is to describe teachers', students' and parents' opinions based on their own expressions about non-uniform dressing practices at schools that was put into effect in the 2013-14 academic year. It is a qualitative case study. Study group consists of 10 teachers, 10 parents and 10 students from two different high schools in Sivas. An open ended question was asked to those 30 participants of the study and data were analyzed via content analysis, descriptive analysis and constant comparison techniques. So the themes and categories were produced accordingly. After the data analysis, research findings were presented under four headings as participants' positive/negative views about free clothing, teachers' views about free clothing, students' views about free clothing, and parents' views about the free clothing at schools. After the analysis, nine themes and 35 categories were identified for the teachers. As for the students and parents, 18 themes and 44 categories were identified for each group. Results show that all participants (teachers, students and parents) have expressed negative opinions about the new applications in general.

Keywords: Free clothing at school, school uniform, school life, dressing at school

Received: 10.11.2014 / Revision received: 26.05.2015 / Second revision received: 11.07.2015 / Approved: 13.07.2015

¹Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, celalteyyar@yahoo.com, ²Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, snr312@gmail.com, ³Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, ihsantopcu@hotmail.com, ⁴Yüksek lisans öğrencisi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, ashen.demir.ad@gmail.com

Atf için/Please cite as:

Uğurlu, C. T., Doğan, S., Toğçu, İ. ve Demir, A. (2015). Serbest kıyafet uygulaması: Kim ne söyledi? *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 21(2), 213-246. doi: 10.14527/kuey.2015.009

Giriş

Eğitim, bireylerin davranış değişikliği sürecinde farklı değişkenleri dikkate alarak bireyin davranışları üzerinde odaklanır. Eğitimin niteliğini artırmada okullarda farklı akademik ve sosyal uygulamalara yer vermek mümkündür. Akademik ve sosyal etkenler bir bütün olarak eğitimin niteliğini artırmada önemlidir. Öğrenciler için farklı uygulamalar eğitim süreci üzerinde kabul edilebilir ya da kabul edilmez sonuçlar doğurabilir.

Eğitimin niteliğini belirleyen birçok etkenden söz etmek olasıdır. Eğitim süreci içerisinde öğrenciyi merkeze alma (Celep, 2008; Turan, 2008; Okutan, 2008), okulun sahip olduğu kaynaklar (Celep, 2008), sınıf içi ilişkiler ve sınıf yaşamının niteliği (Celep, 2008; Okutan, 2008; Turan, 2008), okul ergonomisi (Dönmez, 2008), okul yönetimi anlayışı (Celep, 2008; Okutan, 2008) ve okul kültürü (Demirtaş, 2008) eğitimin niteliğini artıran faktörlerdir. Okul kültürü bu faktörlerden birçoğunu içinde barındıran bir kavramdır. Kültür çok konuşulan, çok tartışılan aynı zamanda birçok bilimsel araştırma disiplini ya da uygulama alanında kullanılan, bu alanlarda farklı tanımları yapılan bir kavramdır (Aslan, 2008; Esinbay, 2008). Bireylerin hayatta kalarak varlıklarını sürdürebilmeleri için toplum üyelerinin kabul ettiği anlam örüntülerinin aktarımı kültür olarak adlandırılmaktadır (Terzi, 2005; Yeşilyurt, 2009; Zeytin, 2008). Bütün toplumlarda kültürü oluşturan temel faktörler vardır. Bunlar arasında dil, din ve inançlar, örf ve adetler (Demirci, 2009; Köse, Tetik ve Ercan, 2001), değerler, normlar, simgeler (Güçlü, 2003; Köse, Tetik ve Ercan, 2001; Narsap, 2006), tutumlar ve ahlak kuralları (Demirci, 2009; Köse, Tetik ve Ercan, 2001) sayılabilmektedir.

Toplumun bir ögesi olan okulların da kendilerine özgü kültürel özellikleri bulunmaktadır. Alan yazınında okul kültürünü oluşturan temel öğeler: Temel sayıtlar (varsayımlar) normlar, değerler, hikâyeler ve mitler, artifaktlar, törenler, dil, inançlar ve tutumlar, fiziki çevre, metaforlar, öyküler, deyimler ve sloganlar, kahramanlar ve semboller olarak belirtilmiştir (Aslan, 2008; Degirmenci, 2006; Esinbay, 2008; Fırat, 2007; Kolatan, 2008; Köse, Tetik ve Ercan, 2001; Yalazan, 2006). Öztay (2006) ise kurum kültürünün maddi ve manevi öğelerden oluştuğunu ifade etmiştir. Manevi öğeleri inançlar, tutumlar, değerler, kurallar, hikâyeler, kahramanlar, törenler vb. olarak sıralarken maddi öğeleri okul binası, mimarisi, renkler, şekiller, semboller, kıyafetler gibi fiziksel özellikler olarak ifade etmiştir.

İnsanlar için herhangi bir anlam ifade eden eylem, davranış vb. olan semboller aynı zamanda kültürü büyük ölçüde oluşturan öğelerdir (Şişman, 2007, s. 4). Semboller ve sembolik davranışlar pek çok biçimde ortaya çıkabilmekte ve sembolizm eylemleri etkilemektedir (Kolatan, 2008). Bayrak, ulusal marş, özel binalar, anıtlar oldukça önemli ortak değerler taşıyan sembollerdir (Dolu, 2011). Şişman'a (2007) göre, örgütsel semboller fiziksel

semboller ve sözel davranışsal semboller olarak ikiye ayrılmaktadır. Örgüt dili, hikâyeler ve efsaneler, kahramanlar, törenler sözel dilsel sembollerini oluşturmaktadır. Kültürün ve örgütün üyeleri için özel anlamlar taşıyan fiziksel semboller ise örgütün mimari özellikleri, çalışma yerlerinin düzenlenmesinde kullanılan eşyalar, araçlar gereçler, arabalar, teknoloji, etiketler, logolar, amblemler, rozetler, posterler, afişler ve kıyafetlerden oluşmaktadır. Okul örgütünün de üyeleri için belirli anlamları olan rozetleri, armaları veya giysileri bulunmaktadır. Açıkalın'a (2003) göre giysi biçimleri birlik ve statü sembolü olarak algılanmıştır. Üstün ve Çeğindir (2006) ise birlik ve statü sembolü olmanın gereği olarak öğrencilerin forma giymek durumunda bırakıldığını belirtmiştir. Forma giymenin birçok amacı bulunmakla birlikte birincisi amacının kişiye ve çevresine, belirli bir grubun üyesi olma ayrıcalığının hissettirilmesi ve bu grubun üyesi olma sorumluluğunun yüklenmesi olduğu vurgulanabilir. Günümüzde de birçok ülkede daha çok okul kültürünün bir ögesi olarak okul kıyafetleri örgütsel bağlılık ve aidiyet duygusunun yansıtılmasını amaçlamaktadır. Zaman zaman ideolojik tek tipleştirme aracı olarak ifade edenler olsa da daha çok okul kültürünün taşıyıcısı olarak kabul edildiği söylenebilir. Bir kültür ögesi olarak okul kıyafetlerinin tarihi farklı ülkelerde farklı bir oluşum içerisinde ilerlese de genel olarak okul kıyafet uygulamasının köklerini dünyanın birçok ülkesinde görmek mümkündür. Okul kıyafeti daha çok forma olarak ifade edilmektedir ve forma sözcüğünün kökenine bakıldığında Avrupa kaynaklı olduğu görülür.

İtalyanca bir kelime olan forma *biçim, şekil* anlamına gelmenin yanı sıra "*Öğrencilerin, sporcuların, bazı mesleklerde çalışanların giydikleri, bağlı bulundukları okul, spor kulübü veya meslekleri belirten tek tip giysi.*" olarak da tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2013). Örgütler için çeşitli anlamlar barındıran sembollerden biri olan okul formlarının/kıyafetlerinin kullanılmasında farklı ülkelerde farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Örneğin, Japonya'daki okullarda önlük veya üniforma gibi belirli bir kıyafet giyme zorunluluğu yoktur (Kıral ve Kıral, 2009; Uçar ve Uçar, 2004; Walmsley, 2011), bunun yerine okulların ayırt edilebilmesi için şapka veya semboller bulunmaktadır ve bunlar Japonya okullarındaki bu uygulama okullara aidiyeti göstermektedir (Kıral ve Kıral, 2009). Finlandiya'da da öğrenciler belirlenmiş bir üniforma giymemekle beraber okul ortamında çorapları ile dolaşabilmekte ve dışarı çıktığında oynamak için farklı kıyafetler giyebilmektedirler (Ekinci ve Öter, 2010). Bunların aksine Türkiye'de ise ana okuldaki liseye kadar tüm okul türlerinde belirlenmiş bir kıyafet giymekte ve okula aidiyetliği gösteren simge okul formları veya önlükler olmaktadır.

İngiltere'de de okul kıyafetleri İngiliz tarihi açısından önemli bir semboldür. Cambridge ve Oxford gibi üniversitelerin tarihlerinde öğrencilerin tanınması için önemli bir kimlik unsuru olarak kabul edilmiştir. Özellikle olanakları olmayan öğrenciler arasında eşitlik yaratmak için üniforma uygulamasına yer

verildiği görülmüştür (Firmin, Smith ve Perry, 2006; Johnson, 2010). Filipinlerde okul kıyafeti uygulaması 2008 yılında kaldırılmış olmasına rağmen polo yaka, tişört, pantolon giyilmesi yönünde tavsiyelerin devam ettirilmesi yasal olarak kabul edilmektedir. Farklı dünya ülkelerinde örneğin Malezya'da okul kıyafeti zorunludur. Arjantin'de özel okullarda daha çok İngiliz tarzı üniformaların giyildiği; Burma'da 10.sınıfa kadar yasal olarak okul kıyafeti uygulamasına yer verildiği; Burundi'de ulusal tek tip okul kıyafeti uygulamasının uygulandığı; Kanada'da özel bütçeli Katolik okullarında kıyafet uygulamasının geçerli olduğu; Çin'de çoğunlukla kıyafet uygulamasına yer verildiği; Hindistan ve Endonezya'da okul kıyafeti uygulamasının yasal zorunluluk olduğu (Akbaba ve Konak, 2014) görülmektedir. Birçok ülkede uygulanan okul kıyafeti uygulamasına hala devam ettiği söylenebilir. Ülkemizde de okul kıyafetleri uygulamalarının özellikle Cumhuriyet tarihi ile başladığı söylenebilir.

Okulun üyesi olduğunu gösteren giysiler ilk olarak Orta Çağ Avrupa'sında Cizvit papazlarının açtığı okullardaki öğrencilerin diğer öğrencilerden ilk bakışta ayrılması için bulduğu çözüm olan "siyah önlük ve beyaz yaka" serüveni, yüzyıllar sonra Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye geldi. 1930'lardaki forma uygulamasının en önemli nedenlerinden birisi de "zengin ve fakir öğrenciler arasındaki farkın ortaya çıkmaması" olarak görülebilir. Bir başka neden, dünyada yaşanan ekonomik krizin de etkisiyle, öğrencilerin kıyafetleri en basit ve ucuz kumaş olan krizetten siyah önlük, beyaz yaka şeklinde kolayca temin edebilmeleriydi. Bu kıyafet 1990'lı yıllara kadar kullanıldı (Aval, 2012). 1990 yılına kadar kullanılan önlükler için 1981 yılında yönetmelik çıkarılarak önlüğün gerekçeleri ve sınırları açıklanmıştır. 1981 yılında çıkarılan yönetmelikte temel eğitim kurumlarındaki kızlar için siyah önlük beyaz yaka olarak, ortaöğretim kurumlarındaki kızlar için okulca seçilen bir renkte vücut hatlarını belli etmeyecek şekilde yırtmaçsız, kolsuz ve diz kapağını örtecek boyda bir forma giymeleri gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarındaki kızların saçları uzun ise örgülü olması gerektiği belirtilmiştir. Ortaöğretim kurumlarındaki kızlar için makyaj yapmak, kaş almak, tırnak uzatmak ve cilalamak yasaklanmıştır. Öğrencilerin tek tip kıyafet giymelerinin amacı olarak da öğrencilerin Atatürk inkılâp ve ilkelerine uygun, uygar, aşırılıklara kaçmayan ve sade bir kılık kıyafette olmalarını sağlama; kılık kıyafette birlik, bütünlük, uyum ve düzen sağlama; öğrencilere öğrencilerin kılık kıyafet yönünden toplumun özelliklerine uygun tavır, tutum ve alışkanlıklar kazandırılması olarak belirtilmiştir (Resmi Gazete [RG], 1981). 1982 yılında yapılan değişiklikle bu yönetmeliğe öğrenciler öğrenim gördükleri okulların rozetleri dışında, rozet, işaret, nişan vb. şeyler takamaz ibaresi getirilmiştir (RG, 1982). 1989-1990 eğitim-öğretim yılında siyah önlüğün ilköğretim çağındaki çocukları psikolojik yönden olumsuz etkilediği dile getirilerek, siyah önlük uygulaması yerine çeşitli renk (deniz mavisi, lacivert, gri) ve modeldeki önlüklerin kullanılmasına karar verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı 1997, 1999,

2002, 2006, 2007 ve 2008 yıllarında yayımlanan genelgelerle öğrencilerin kılık-kıyafetlerinin nasıl olacağı konularında uyarılarda bulunuldu ve öğrenci kıyafetleri, en çok genelge yayımlanan konulardan biri olmuştur (Aval, 2012).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2009 yılında yapılan "*Okul Kıyafetleri Çalıştay*" nda MEB bürokratları, sendika temsilcileri, okul aile birliği başkanı olan veliler, okul müdürleri, öğretmenler ve öğrencilerden oluşan komisyonlar kılık kıyafetleri "*Ekonomik*", "*Sosyo-kültürel*" ve "*Fiziksel Gelişim ve Eğitim*" boyutlarında tartışmıştır. Sosyo-kültürel boyutta oluşan sonuçlar: Öğrenciliğin özel bir toplumsal kategori olduğu vurgulanarak, bu nedenle özel öğrenci kıyafetine gereksinim bulunduğu belirtilmiştir. Kıyafetlerin bu bağlamda sembolik bir değere sahip olduğu, kıyafetlerin öğrenciler için mensubiyet (aidiyet) duygusu oluşturduğu ve geliştirdiği, bu durumun öğrenci olmayanlarda ve çeşitli nedenlerle örgün eğitim dışında kalanlarda öğrenciliğe ve eğitime karşı özendirici bir etki oluşturacağı söylenmiştir. Sosyo-kültürel boyutta hazırlanan raporda okullarda giyilecek kıyafetlerde duruma uygunluk ve esneklik bakımından bazı tanımlamalar ve öneriler sunulmuştur. Bu durumsallık ve esnekliğin fiziksel gelişim boyutunda da vurgulandığı görülmektedir. Ekonomik boyutta hazırlanan raporda ise okullarda sık sık kıyafet değişikliğine gidilmesinin velilere ekonomik bir yük getirdiği kıyafetlerde bir değişiklik yapılacaksa mutlaka pilot bölgelerde uygulanması gerektiği söylenmiştir. Özetle raporda kıyafetlerin genel çerçevesini Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlemesi gerektiği, okul yönetimlerinin ise belirlenen çerçevenin uygulanmasını ve denetimini yapması gerektiği belirtilmiştir (Hürriyet, 2009).

27 Kasım 2012'de 24480 sayılı Resmi Gazete'de yayımlana yönetmelikle de okul kıyafetleri ile ilgili son düzenlemeler yapılarak okul kıyafetlerinde farklı bir uygulamaya gidilmiştir. Bu yönetmeliğe göre; dördüncü maddede yer alan sınırlamalar dışında okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve liselerde kılık ve kıyafet yaş grubu özelliklerine uygun, temiz ve düzenli olmak kaydı ile serbesttir, öğrenciler laboratuvar, atölye vb. yerlerde iş özelliğine uygun kıyafet giyer, beden eğitimi derslerinde etkinliğin özelliğine uygun kıyafet giyer ancak tek tip giyinmeye zorlanamazlar, imam hatip okullarındaki kız öğrenciler tüm derslerde, ortaokul ve lise programlarındaki kızlar ise seçmeli Kur'an-ı Kerim derslerinde başlarını örtebilirler hükümleri getirilmiştir. Dördüncü madde ile öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun arma ve rozeti dışında nişan, arma, sembol, rozet vb. takmaları, insan sağlığını olumsuz yönde etkileyecek ve mevsim şartlarına uygun olmayan kıyafetler giymeleri, yırtık, delik ve şeffaf kıyafet giymeleri, vücut hatlarını belli eden şort, tayt gibi kıyafetler ile diz üstü etek, derin yırtmaçlı etek, kısa pantolon, kolsuz tişört ve kolsuz gömlek giymeleri, siyasî sembol içeren simge, şekil ve yazıların yer aldığı fular, bere, şapka, çanta ve benzeri materyalleri kullanmaları ve giysileri giymeleri, kızları makyaj yapmaları, saç boyamaları, erkeklerin bıyık ve sakal bırakmaları serbest

kıyafet uygulamasının sınırlarını belirlemiştir (RG, 2012). Okul kıyafetleri ile ilgili yapılan düzenlemeler Türkiye’de farklı sosyal, politik eğitsel ve psikolojik etki boyutunda tartışmaları gün yüzüne çıkarmıştır. Okul kıyafetlerinin farklı düzeylerde ne gibi sonuçlar doğuracağı, olumlu ve olumsuz yanların neler olabileceği gibi sorular tartışılır olmuştur.

Okul kıyafetleri ile ilgili yapılan araştırmalar sembol olarak okul kıyafetleri (Gereluk, 2007), güvenli okul ve üniformalar (Daugherty, 2003; Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi, 1997), öğretmen öğrenci ilişkisi (Brunsma ve Rockquemore, 1998), akademik başarı (Bodin, 2003; Gentile ve Imberman, 2009), okul kıyafetleri suç işleme oranları (Grangberg-Rademacker, vd., 2007; Gursky, 1996; Yıldırım ve Sezginsoy, 1997), öğrenci mezuniyet durumları (Ağaç ve Şahinoğlu, 2008), okul kıyafetleri markalı giysilere yönelme (Üstün ve Çeğindir, 2009) gibi konularda yoğunlaşmaktadır.

Okul kıyafetlerinin okul ve öğrenciler açısından farklı boyutlarda öneme sahip olduğu kabul edilmektedir (Yeung, 2009). Okul üniformaları ile tarihsel olarak çok gerilere gidilmekle birlikte, üniformaların etkililiği ve yarattığı sınırlılıklarla ilgili yapılan araştırmaların yeterli sayıda olmadığı söylenebilir. Yapılan bir araştırmada 2000 yılı ile 2010 arasında “Okul Üniformaları” anahtar sözcüğü kullanılarak yapılan akademik aramalarda sadece 34 araştırma makalesine ulaşılmıştır (Sanchez, Yoxsimar ve Hill, 2012). Okul kıyafetleri/üniformaları tarihsel olarak gerilere gitse de bu konudaki araştırmaların azlığı düşündürücüdür. Okul kıyafetleri ile ilgili yapılan çalışmaların (Hesapçıoğlu ve Meşeci, 2009; Erkan, 2003; Açıkalin, 2003; Firmin, Smith ve Perry, 2006) sayısal olarak yetersizliği yapılan alan yazın taramasından anlaşılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, 2012 yılında çıkarılan yönetmelik ile birlikte okullarda hayata geçirilen serbest kıyafet uygulamasını öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre incelenmektir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırmada, öğretmen, öğrenci ve velilerin serbest kıyafet uygulaması hakkındaki görüşlerinin betimlenmesine yönelik olarak nitel araştırma yöntemlerinden durum deseni kullanılmıştır. Araştırmada nitel desene başvurulmasının nedeni var olan bir durumu ayrıntılı olarak derinlemesine betimlemektir. Okul kıyafetleri uygulaması öğretmen, öğrenci ve veli üçgeninde ele alınarak farklı boyutlardaki yansımaları ayrıntılı olarak betimlemek için durum deseni kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Serbest kıyafet uygulaması hakkındaki görüşleri belirlemek amacıyla on öğretmen, on öğrenci ve on veli olmak üzere tipik durum örneklemesi yoluyla belirlenen iki liseden toplamda otuz katılımcı ile görüşülmüştür. Tipik durum

örnekleme, araştırmacının yeni bir uygulamayı veya bir yeniliği tanıtmak istediğinde, bu uygulamanın yapıldığı veya yeniliğin olduğu bir dizi durum arasından, en tipik bir veya birkaç tanesinin seçilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Burada esas olan araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıdaki durumdan sıra dışı olmayan, ortalama tipik bir durumun seçilerek, problemle ilgili olarak tipik, normal, vasat bir durumu göstermeyi amaçlar (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

Çalışma grubunda yer alan öğretmen, öğrenci ve velilerin demografik özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur. Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri cinsiyet, kıdem ve branş değişkenlerine göre; araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre; araştırmaya katılan velilerin demografik özellikleri cinsiyet, öğrenim durumu ve gelir durumu değişkenlerine göre verilmiştir.

Tablo 1
Katılımcıların Demografik Özellikleri

Öğretmen	Cinsiyet	Kıdem	Branş	Öğrenci	Cinsiyet	Sınıf	Veli	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Gelir Dur.
Öğretmen 1	Erkek	13	Mat.	Öğrenci 1	Kadın	11	Veli 1	Erkek	Fakülte	3000
Öğretmen 2	Kadın	13	Edeb.	Öğrenci 2	Kadın	12	Veli 2	Erkek	Fakülte	2000
Öğretmen 3	Erkek	10	İng.	Öğrenci 3	Kadın	10	Veli 3	Kadın	Önlisans	1500
Öğretmen 4	Erkek	9	B. Tek	Öğrenci 4	Erkek	11	Veli 4	Erkek	Lise	2500
Öğretmen 5	Erkek	11	Mat.	Öğrenci 5	Erkek	11	Veli 5	Kadın	İlköğretim	800
Öğretmen 6	Kadın	17	Edeb.	Öğrenci 6	Kadın	9	Veli 6	Kadın	İlköğretim	1000
Öğretmen 7	Erkek	27	Din K.	Öğrenci 7	Kadın	9	Veli 7	Kadın	İlköğretim	1200
Öğretmen 8	Erkek	23	Edeb.	Öğrenci 8	Erkek	12	Veli 8	Kadın	Lise	1500
Öğretmen 9	Kadın	22	Biyol.	Öğrenci 9	Erkek	12	Veli 9	Erkek	Fakülte	3500
Öğretmen10	Kadın	29	Edeb.	Öğrenci10	Erkek	12	Veli 10	Kadın	İlköğretim	1500

Çalışma grubundaki öğretmenlerin özelliklerine bakıldığında 4 öğretmenin kadın, 6 öğretmenin erkek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin branşlarına bakıldığında 2 öğretmenin matematik, 3 öğretmenin Türk dili ve edebiyatı, 1 öğretmenin İngilizce, 1 öğretmenin bilişim teknolojileri ve 1 öğretmenin din kültürü ve ahlak bilgisi branşında çalıştığı görülmektedir. Öğretmenlerden en düşük kıdeme sahip olanın kıdemi 9 yıldır ve öğretmenlerin kıdem ortalamaları 17,4 yıldır.

Öğrencilerin özelliklerine bakıldığında çalışma grubundaki on öğrenciden 5 tanesinin kız, 5 tanesinin erkek öğrenci olduğu görülmektedir. Öğrenciler sınıf düzeylerine göre gruplandırıldığında 2 öğrencinin 9. sınıf, 1 öğrencinin 10. sınıf, 3 öğrencinin 11. sınıf ve 4 öğrencinin 12. sınıf düzeyindedir.

Çalışma grubunda bulunan 10 veliden 6 velinin bayan, 4 velinin ise erkek olduğu görülmektedir. Velilerin mezuniyet durumlarına bakıldığında ise 4 velinin ilköğretim mezunu, 2 velinin lise mezunu, 1 velinin önlisans mezunu ve 3 velinin lisans mezunu olduğu görülmektedir. Velilerin gelir durumları ise 800 TL ile 3000 TL arasında değişmektedir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilecek açık uçlu bir soru ve soruya ilişkin sonda, “Okullarda uygulanan serbest kıyafet uygulaması hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce olumlu ve olumsuz yanları nelerdir? şeklinde düzenlenmiştir. Araştırma sorusu, öncelikle araştırmanın çalışma grubu dışındaki öğretmen, öğrenci ve velilere yöneltilmiş, elde edilen sonuçlara göre sorulan sorunun açık ve anlaşılır olduğu görülmüş ve araştırılan konuya uygun bir soru olduğu anlaşılmıştır.

Veri toplama sürecinde katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilerek araştırma sürecinde beklenmeyen veya planlanmayan cevapların alınması sağlanmış, böylece konu hakkında daha geniş ve ayrıntılı bilgiye sahip olunmuştur (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün ve Demirel 2012, 127). Sorular katılımcıların belirli bir anda belirli bir konuya yönelik ne düşündüğünü ya da ne duyduğunu saptamaya yönelik tutum, inanç ve kanı sorularıdır (Balcı, 2001). Veriler yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılandırılmış görüşme tekniğine göre biraz daha esnek görüşmelerdir (Karasar, 2009).

Araştırma kapsamında elde edilen sorular 30 katılımcıya yöneltmiştir. Araştırmaya ilişkin veriler Nisan - Mayıs 2013 tarihleri arasında belirlenen katılımcılarla toplanmıştır. Görüşmeler hakkında katılımcılara bilgi verilmiş daha sonra katılımcılardan randevu alınmış ve tam randevu saatinde belirlenen yerlere gidilerek sessiz bir ortamda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde katılımcıların onayı ile ses kayıt cihazı kullanılarak toplanmış olup, 236 dakikalık ses kaydı elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilen tüm görüşmeler, ses kayıt cihazıyla, katılımcıların onayı alınarak kaydedilmiştir. Araştırma kapsamında 236 dakikalık görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden sonra kaydedilen veriler ham veri olarak Microsoft Word yazı işleme programıyla metne dönüştürülmüştür. Veriler kodlanmadan önce bir uzman araştırmacı tarafından verilerin dökümü olan transkriptler satır satır okunmuştur. Görüşme verilerinin yorumlanması sürecinde betimsel analiz, içerik analizi ve sürekli karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, bir söylemi anlamada ve yorumlamada, öznel etkenlerden kurtularak toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşma amacı taşımaktadır (Bilgin, 2006, s.1; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu amaçla veriler dört aşamada analiz edilmiştir: (1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması. İlk aşamada katılımcıların verdiği cevaplardan elde edilen veriler anlamlı bütünler halinde nasıl bölümlere ayrılacağı, bu anlamlı bütünler nasıl bir kod verileceği ve bu farklı bölümlerde yer alan verilerin benzer kodlarla düzenlenip düzenlenemeyeceği

dikkate alınarak verilerden elde edilen kodlara göre kodlama süreci tamamlanmıştır. Ortaya çıkan kodlardan yola çıkarak verileri, genel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temalar bulunmuştur (Yıldırım ve Şimşek; 2011). Bir uzman araştırmacı tarafından aynı süreç takip edilmiş ve ortaya çıkan ortak görüşler doğrultusunda kodlar ve temalar belirlenmiştir. Bu kodlar ve temalar düzenlenerek elde edilen bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca betimsel analizde, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak için sık sık doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Tablolarda verilen frekans değerleri o soruya cevap verenlerin sayısı üzerinden hesaplanmış olup ifade tekrarı oluşmaması için benzer ifadeler bir defa verilmiş ancak benzer ifadeleri kullanan katılımcıların rumuzları cümlelerin sonuna eklenmiştir. Katılımcılardan öğretmenlere (Ö1, Ö2, Ö3.....Ö10), öğrencilere (T1, T2, T3.....T10) ve velilere (V1, V2, V3.....V10) şeklinde rumuzlar verilmiştir.

Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu araştırmada geçerlik ve güvenilirlik kavramları yerine inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik kavramlarının kullanılması daha doğru bir yaklaşım olacaktır (Mills, 2003, s.78). Güvenirlik kavramları nicel araştırmalara özgü kavram niteliğinde olup, nitel araştırmaların temel ilkeleri ile çelişmektedir (Mills, 2003, s.78; Yıldırım ve Şimşek; 2011). Nitel araştırmalarda araştırmacılar davranıştaki tutarlılığa bakmaktan daha çok yaptıkları gözlemin doğruluğuna bakarak güvenirliliği sağlamaktadırlar. Nitel çalışmalarda detaylı alan kayıtlarının alınması, ses ve görüntü kayıtlarının tutulması, resimlerin çekilmesi, katılımcılardan alıntılarının yapılması ve alıntılarının ekleme yapılmadan olduğu gibi verilmesi güvenirliliği artırmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün ve Demirel 2012, s.245). Nitel araştırmada araştırmacının gerekli gördüğü takdirde yeni stratejilere başvurması, görüşmeye yeni sorular ekleyebilmesi, elde ettiği bilgileri teyit etmek amacıyla farklı veri toplama yöntemleri kullanabilmesi kısacası esnek olması geçerlilik açısından avantaj sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmada inandırıcılığı sağlamak, geçerlik ve güvenirliliği artırmak için öncelikle araştırmanın uygulama sürecinde tüm görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı, araştırmanın tüm aşamalarında mümkün olduğunca objektif olmaya dikkat etmiştir. Ayrıca araştırma sürecinde elde edilen tüm veriler, araştırmacının kendisi dışında, başka bir araştırmacı tarafından değerlendirip, ayrı ayrı kodlanmış ve tüm kodlamalar arasında genel anlamda görüş birliği sağlanmıştır. İki araştırmacının birbirinden bağımsız olarak kullandıkları kodların tutarlılığı “Görüş Birliği” ya da “Görüş Ayrılığı” şeklinde işaretlemeler yapılarak belirlenmiştir. Araştırmanın teyit edilebilirliğini sağlamak için, verilerin nasıl toplandığı, verilerin nasıl kaydedildiği ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Bulgular

Yapılan analizler neticesinde, araştırma bulguları öğretmenlerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşleri, öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşleri, velilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşleri olmak üzere üç başlık altında sunulmuştur. Öğretmenlerin olumlu görüşleri 6 tema ve 22 kategoride; öğretmenlerin olumsuz görüşleri 3 tema 13 kategoride; öğrencilerin olumsuz görüşleri 6 tema 14 kategoride; öğrencilerin olumlu görüşleri 4 tema 9 kategoride; velilerin olumsuz görüşleri 4 tema 12 kategoride; velilerin olumlu görüşleri 4 tema 9 kategoride yapılandırılmıştır.

Öğretmenlerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, öğretmenlerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşleri olumsuz görüşler ve olumlu görüşler olmak üzere iki başlık altında yapılandırılmıştır.

Öğretmenlerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin olumsuz görüşleri 6 tema (güvenlik, eğitimin niteliği, ekonomi, giyim, forma ve ahlak) ve 22 kategori altında Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Öğretmenlerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Olumsuz Görüşleri

Temalar	Kategoriler	f
Güvenlik	Tanıma güclüğü yaşama	10
	Öğretmen güvenliğinde azalma	1
Eğitimin Niteliği	Disiplin sorunları	4
	Başarıyı etkilememe	4
	Başarıda düşme	2
	Motivasyon eksikliği	2
	Birden fazla kıyafet alma	2
Ekonomi	Marka takıntısı olma	2
	Markalı kıyafetlere yönelmeme	1
	İlgi alanlarının değişmesi (süslenme vb.)	4
Giyim	Öğrenciler arası yarış	3
	İlgi çekme	3
	Dışlanmışlık duygusu oluşturma	1
	Baskı ve gerginlik oluşturma	1
	Kontrol oluşturma	2
Forma	Disiplin/Düzen verme	2
	Yapay bağlanma	1
	Sevmeme	1
	Tanınma	1
	Aidiyet oluşturmama	1
Ahlak	Saygıda azalma	2
	Ahlaka uymayan hareketlerde artma	2
Toplam		52

Öğretmenler tarafından uygulamanın olumsuz yönleri öğrenci olmayanların tanınma gücünün olması, öğretmen güvenliğinin azalması, disiplin sorunları oluşturmaması, başarıda düşmelere neden olması, motivasyon eksiklikleri oluşturmaması, birden fazla kıyafet alma zorunluluğu oluşturmaması, markalı kıyafetlere yönelmelerin olması, öğrencilerin ilgi alanlarının değişmesi, öğrenciler arası kıyafet yarışlarının olması, öğrencilerin ilgi çekmeye çalışmaları, serbest kıyafetin dışlanmışlık duygusu oluşturmaması, baskı ve gerginlik oluşturmaması, serbest kıyafetle öğrenci olduğunun hissedilmemesi, okula bağlılığın azalması, evdeki görüşlerin taşınması, saygının azalması ve ahlaka uymayan hareketlerde artma olarak belirtilmiştir.

Öğretmenler temalar arasında en çok “giyim” teması altındaki kategorilere vurgu yapmış olup (f:12), bu tema altında en çok vurgulanan kategori ise “ilgi alanlarının değişmesi” kategorisi olmuştur (f:4). Katılımcıların en çok giyim teması üzerinde yoğunlaşmış olması söz konusu uygulamanın öncelikle görsel düzeyde algılandığının bir göstergesi olabilir. Ancak giyim temasında yer alan kategorilere bakıldığında olayın sadece görsellikle sınırlandırılmayacağı anlaşılmaktadır. Kategorilerde yer alan ilgi alanlarının değişmesi, öğrenciler arası yarış, ilgi çekme, dışlanmışlık duygusu, baskı ve gerginlik oluşturma gibi başlıklar aslında olayın görsellikten çok duygusal ve psikolojik bağlamda değerlendirildiğini göstermektedir. En çok vurgulanan kategorinin “tanınma gücünün” (f:10) olması ise öğretmenlerin güvenliğe ilişkin kaygılarını göstermektedir. Kendilerine emanet edilen ve sorumluluklarını aldıkları öğrencileri tanıyamama durumunun öğretmenler üzerinde aşırı bir baskı ve gerginlik duygusu oluşturduğu söylenebilir.

Konuyla ilgili olarak katılımcı görüşlerinin bazıları kendi ifadeleri ile şöyle belirtilmiştir:

“Serbest kıyafet durumunda, öğrencilerimizin forma yerine serbest kıyafet giydikleri zaman bu sefer ne yapıyorlar farklı kıyafetlere yönelmektedirler. Markalara yönelmektedirler. Tabi ki herkes markaya falan yönelmiyor ama genelde öğrencilerimizin çoğu gençlik psikolojisi biraz daha kaliteli giyeyim, daha farklı olayım, diğer arkadaşlarımdan çok farklı giyeyim daha çok ilgi çekeyim düşüncesine girmektedirler. Bu da çocuklarımızı olumsuz yönde etkilemektedir. Aile durumu zayıf olan kişilerin çocukları ezilebilecek konuma gelebilirler yani. Diğer arkadaşları daha kaliteli giydiği zaman kendileri normal kıyafet giydikleri zaman kendilerini biraz daha böyle olumsuz yönde görecekle düşüncesindeyim.” (Ö1)

“Ben kendi öğrencilik zamanında da üniformayı çok sevmediğim için bize rozet falan taktırlardı okula ait onu hiç sevmezdim. Daha antipatik gelirdi. Niye bunu takıyoruz falan diye. Dönem başında bize zorla bunu takacaksınız diye. O üniformanın rengi taktığımız amblemi rozeti okula olan aidiyet duygumuzu artırmıyor diye

düşünüyorum. Serbest kıyafetle bunun daha da azaldığını düşünmüyorum. “ (Ö5)

“Forma öğrenciyi öğrenci yapar. Şimdi sadece serbest kıyafete geçilmedi. Serbest saçta da geçildi. Serbest sakala da geçildi diyebilirim. Erkeklerin hepsi sakallı. Kızların saçları hergün modelden modele giriyor. Yani bu çocuk dersine ayıracağı vakti belki de sabah kalkıp kitabını hazırlamaktansa saçımı hangi modele soksam diye uğraşarak geliyor. Hangi makyajı yapsam diye geliyor.” (Ö6)

“Şunu söyleyebilirim şehir içinde öğrencilerimiz gezerken o üniformayı taşımak onlar için bir gurur meselesiydi. Özellikle bizim için bizim okul seçme öğrenciler alan bir okul. Yani sınavlarla Sivas'taki en iyi 200 öğrenciyi alıyoruz. Türkiye de sıralamalarına baktığımızda 20-2500'ündeki öğrenciler o üniformayla gezmek hem onlara bir statü kaynağıydı böylede oluyordu esnafa gittiklerinde AÖL armasını gördükleri zaman birçok defada hatta kötü örneklerden de bahsediyor. Kavgaya dövüşe katıldıkları zaman arkadaş gruplarıyla polisin bunları ayrı tuttuğunu diğer çocukları alıp götürdüğünü bunu gururla söylüyorlardı..” (Ö3)

“Disiplini kesinlikle bozuyor. Neden bozuyor? Dediğimiz gibi serbest olunca giyim konusunda çocuklar kendini kontrol edemiyorlar. Kendini kontrol edemeyince de bakamıyorsun. Birde artı serbest olduğu zaman öğrencilikten çıkıyor gençler. Haliyle eğer dersine girmiyorsan bu okulun öğrencisi midir dışarıdan mı gelmiştir? Necidir farkında değilsin. Haliyle adam dışarıdan gelir. Koridora ya da sınıfa girer farkında olmazsın. Kimsede bir şey diyemez. Niye diyemez? Herkes öğrenci zanneder. Ama öğrenci kıyafeti belli olunca bu sivil kıyafet bu ne geziyor burada dersin. Dikkat çekiyor en azından. Gerçekten sıkıntıları var.” (Ö7)

“Bunun eğitime hiçbir yararı olduğunu düşünmüyorum. Kıyafetin fiziksel görüntünün iç benliği etkileyebileceğini düşünmediğim için bunun sorun olarak gündeme gelmesini bile istemiyorum. Biz öğrencide hayata dair bilinçler oluşturabilirsek kıyafetinden önce beynini geliştirmesi gerektiğini öğretebilirsek o zaman mutlu olacağız. O zaman sağlıklı bireyler yetiştireceğiz. Öncelikle kafalarından bu kıyafet fikrini uzaklaştırmak gerektiğini düşünüyorum.” (Ö10)

Katılımcı görüşlerine bakıldığında (Ö1) rumuzlu katılımcı öğrencilerde oluşabilecek marka giyme takıntısı ve sonucunda ortaya çıkacak rekabetin olumsuz yönlerine vurgu yaparken (Ö7) rumuzlu katılımcı ise disiplin konusunda oluşabilecek sıkıntılara değinmiştir. Serbest kıyafet uygulaması ile birlikte öğrencilerin aidiyet duygularının azaldığını belirten (Ö5) rumuzlu katılımcıyı destekler nitelikte (Ö3) rumuzlu katılımcı üniformanın öğrencileri okul dışında olsalar bile koruduğunu ve aidiyet duygusu oluşturduğunu ifade

etmiştir. (Ö6) ise konuya farklı bir açıdan yaklaşarak serbest kıyafetin, saç sakal gibi diğer öğrenci davranışlarını da olumsuz etkilediğini ve öğrencileri başka konular da rahat hareket etmeye sevk ettiğini belirtmiş, ileride ortaya çıkabilecek farklı sorunlara işaret etmiştir. (Ö10) rumuzlu katılımcı ise uygulamanın faydalı olmadığını, öncelikle öğrencilerin zihinsel bağlamda sağlıklı bireyler olarak yetiştirilmeleri gerektiğine değinmiştir. Serbest kıyafet uygulamasına yönelik öğretmenlerin olumsuz görüşlerini yansıtan “güvenlik, eğitimin niteliği, ekonomi, giyim, forma ve ahlak” temalarda ve bu temalar altında oluşan kategorilerde değinilen konuların okulun işleyişine zarar verebilecek düzeyde olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, söz konusu hususların uygulama kapsamında tekrar değerlendirilmesinin faydalı olacağı ifade edilebilir.

Öğretmenlerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin olumlu görüşleri 3 tema (özgürlük, serbest kıyafet ve din) ve 13 kategori altında Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Öğretmenlerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Olumlu Görüşleri

Temalar	Kategoriler	f
Özgürlük	Demokrasi	2
	Düşünce özgürlüğü	1
	Aidiyet oluşturmama	1
Serbest kıyafet	Rahat olma	5
	Kendini ifade etme	2
	Öğrenci olduğunu hissetmeme	2
	Şekle verilen önemde azalma	2
	Bağılılık azalması	2
	Kişisel bağımsızlık	1
	Özgüven	1
	Görüşlerin taşınması	1
	Üniforma baskısında azalma	1
Din	Başörtüsü özgürlüğü	1
Toplam		22

Öğretmenler tarafından uygulamanın olumlu yönleri okul başarısını etkilememe, demokrasi, düşünce özgürlüğünün olması, serbest kıyafetin rahatlık oluşturması, kıyafet ile kişinin kendini ifade edebilmesi, şekle verilen önemde azalma olması, kişisel bağımsızlık oluşturması, özgüven artması, üniforma baskısının azalması, formanın yapay bağlanma oluşturması, başörtüsü özgürlüğü olarak ifade edilmiştir.

Öğretmenler temalar arasında en çok “serbest kıyafet” teması altındaki kategorilere vurgu yapmış olup (f:17), bu tema altında ve genel anlamda olumlu görüşler arasında en çok vurgulanan kategori ise “rahatlık” kategorisi olmuştur (f:5). Uygulamanın amacına bağlı olarak katılımcıların serbest kıyafet teması üzerinde yoğunlaşmış olması olağan karşılanmalıdır. Öğretmenlerin en çok

“rahatlık” kategorisi üzerinde durmaları ise üniformaların öğrencileri nasıl kısıtladığının bir göstergesi olarak görülebilir. Ortaya çıkan olumlu görüşlere bakıldığında serbest kıyafet uygulamasının sadece fiziksel değil aynı zamanda psikolojik bir rahatlama getirdiği görülmektedir. Özellikle özgüven, kişisel bağımsızlık, düşünce özgürlüğü ve demokrasi gibi başlıklar bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Konuyla ilgili olarak katılımcı görüşlerinin bazıları kendi ifadeleri ile şöyle belirtilmiştir:

“Biz ülke olarak özgürlükleri kullanma konusunda sıkıntılar yaşıyoruz. Bize herhangi bir konuda özgürlük tanındığında, asıl amaçtan saparak özgürlükleri istismar etmeye başlıyoruz. Bunun en temel nedeni ise toplumda özgürlükleri kullanma kültürünün oluşmaması gösterilebilir. Serbest kıyafet uygulamasının toplumda özgürlükleri kullanma kültürünün oluşmasında önemli bir fırsat olduğunu düşünüyorum. Elbette uygulamanın ilk yıllarında bazı sıkıntılar yaşayacağız ama sabredip, gerekli önlemleri alırsak ve öğrencilerimizin serbest kıyafet mantığını anlamalarına yardımcı olursak ilerleyen yıllarda daha özgür hisseden bir toplum olmamız kaçınılmaz olacaktır. Bu bizim demokrasi anlayışımızın da zenginleşmesini sağlayacaktır.” (Ö2)

“Serbest kıyafet içerisinde öğrencilerimizin daha rahat hareket ettiklerini gözlemliyorum. Bu uygulama ile sanki üzerlerindeki bir yükten ve baskıdan kurtulmuş oldular. Sınıfta bile daha rahat konuştuklarını ve daha rahat söz hakkı aldıklarını fark ettim. Öğrencilerin duruşu, hali, tavrı tamamen değişti. Kendilerini daha bağımsız hissettiklerini düşünüyorum. Ne olursa olsun bu uygulamanın devam ettirilmesi gerekiyor.” (Ö4)

“Öğrencilerin istedikleri kıyafetlerle okula gelmeleri tek tipçi anlayıştan kurtulmanın ilk adımı olarak görülebilir. Tek tipçi bir anlayış ile on yıllarca yerimizde saydık. Farklı olanları her zaman düşman zannettik. Oysa gelişmiş ülkelere bakın nasıl sıra dışı düşünen insanlar yetiştiriyorlar. Yetiştirmek bir yana başka ülkelerden de bu sıra dışı insanları göç ettiriyorlar. Bizimde gözümüzü açmamızın zamanı geldi. Farklılıklarımızı daha da ön plana çıkarmalı ve öğrencilerimiz üzerindeki bu üniforma gibi tek tipçiliğe vurgu yapan sembollerden kurtulmalıyız. Bunu yapabilirsek öğrencilerimizi zihinsel anlamda da özgüleştirilmiş oluruz.” (Ö9)

Katılımcı görüşlerine bakıldığında (Ö2) rumuzlu katılımcının özgürlükleri kullanma kültürünün gelişmesi açısından serbest kıyafet uygulamasının bir fırsat olduğu yönünde fikir beyan ettiğini ve bu konuda ısrarcı olunması gerektiğine vurgu yaptığı görülmektedir. Benzer biçimde (Ö4) ve (Ö9) rumuzlu katılımcılarda serbest kıyafet ile birlikte öğrencilerin hem fiziksel anlamda da

hem de zihinsel anlamda özgürleşebileceklerine değinmişlerdir. Öğretmenlerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin olumlu ve olumsuz görüşleri birlikte değerlendirildiğinde olumsuz görüşlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında cumhuriyet tarihi boyunca uygulanan üniforma uygulamasının getirdiği alışkanlıkların etkili olduğu söylenebilir. Elbette bu görüşleri dile getiren öğretmenlerinde aynı şekilde yetiştirdikleri de unutulmamalıdır. Tüm bu olumsuz görüşlere rağmen katılımcıların bazılarının serbest kıyafet uygulaması ile birlikte ortaya çıkan ve çıkabilecek olumlu durumlara ilişkin görüşlerinin de göz ardı edilmemesi gerektiği söylenebilir. Özellikle demokrasi gibi, düşünce özgürlüğü gibi tüm toplumun gelişmesinde önemli etkileri olan kavramların bu uygulama kapsamında zikredilmesi de mutlaka dikkate alınmalıdır.

Öğrencilerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin olumsuz görüşleri 6 tema (güvenlik, eğitimin niteliğinde azalma, ekonomi, giyimde zorluk, ahlak ve disiplin) ve 14 kategori altında Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Öğrencilerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Olumsuz Görüşleri

Temalar	Kategoriler	f
Güvenlik	Tanıma güçlüğü yaşama	9
	Derse dışı işlere yönelme	5
Eğitimin niteliğinde azalma	Başarıda düşme	2
	Ders disiplini bozulma	2
	Derslere girmeme	1
Ekonomi	İmkansızlık	2
	Birden fazla kıyafet alma	1
Giyimde zorluk	Eziklik oluşturma	2
	Kendini kanıtlama ihtiyacı	1
Ahlak	Ahlaka uymayan hareketlerde artma	2
	Saygıda azalma	1
Disiplin	Disiplinde bozulma	6
	Gevşeklik	3
	Lakaytlık	1
Toplam		38

Öğrenciler serbest kıyafetin olumsuz yönlerini tanıma güçlüğü yaşama, disiplinde bozulma, derslerde gevşekliklerin, lakaytlıkların yaşanması, imkânsızlıklar yüzünden kıyafet almanın zor olması, birden fazla kıyafet almak zorunda kalınması, ders dışı işlere yönelme, başarıda düşüşlerin yaşanması, eziklik oluşturma, ahlaka uymayan hareketlerde artma olması ve saygısız olma olarak ifade etmişlerdir.

Öğrenciler tarafından temalar arasında en çok “eğitimin niteliğinde azalma” teması altındaki kategorilere vurgu yapmış olup (f:14), bu tema altında en çok vurgulanan kategori ise “ders dışı işlere yönelme” kategorisi olmuştur (f:5). Öğrencilerin eğitimin niteliğinde azalma olduğu yönünde ağırlıklı görüş bildirmiş olmaları serbest kıyafet uygulamasının akademik başarıyı olumsuz etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin bu durumu daha çok ders disiplinine bağlı olarak ifade etmeleri ise kıyafet serbestisi ile birlikte sınıf kuralları ve düzeninde bozulmalar meydana geldiğini düşündürmektedir. Kategoriler arasında ise en çok vurgu yapılanın güvenlik teması altındaki “tanıma güçlüğü yaşama” kategorisi olduğu görülmektedir (f:9). Bu durum ise tıpkı öğretmenlerde olduğu gibi öğrencilerde de güvenlik endişesinin ön plana çıktığını göstermesi açısından önemli bir sonucu yansıtmaktadır. Öğrencilerin okul ve öğretmenler tarafından tanınmak istemeleri, onların kendilerini bu şekilde güvende hissediyor olmalarına, aidiyet duygusuyla hareket etmek istiyor olmalarına yorulabilir.

Konuyla ilgili olarak katılımcı görüşlerinin bazıları kendi ifadeleri ile şöyle belirtilmiştir:

“Okula geldiğimde kendimi eskisi gibi güvende hissetmiyorum. Çevremde hep farklı kıyafetli öğrenciler var ve ben bazılarını tanımakta güçlük çekiyorum. Kim öğrenci kim değil belli olmadığı için her an bir sıkıntıyla karşılaşacakmışım gibi tedirgin oluyorum. Bizi sokaktan ayıran üniformalarımız bizi nasıl güvende tuttuğunu şimdi daha iyi anlıyorum.” (T3)

“Bence yanlış bir uygulama çünkü öğrencinin disiplin sorununu ortaya çıkarıyor. Derse karşı isteksizlik oluşmaya başlıyor. Öğrenci öğrencilikten çıkıyor.” (T1)

“Bazı arkadaşlarımın hep aynı kıyafeti giydiklerini görüyorum. Sanırım kıyafet alacak paraları yok. Bu yüzden bazı arkadaşlarım okula bile gelmemeye başladı. Acımasız bir rekabet başladı sanki. Marka giymek güç gösterisi oldu.” (T6)

“Formalar bizi belli bir disipline getiriyor. Üzerimizdeki kıyafetlerden okulda olduğumuzu anlıyoruz. Öğretmenlerimizin yanında erkekler ceketlerinin düğmelerini ilikliyordular öğrenciler. Böyle bir şey kalmadı şimdi. Sivil olunca daha bir rahat oldu öğrenciler. Kafalarına göre davranmaya başladılar. Derslere girmemeye başladılar. Üzerlerindeki giysilerden dolayı önceden okuldan kaçtığım anlaşılır mantığı vardı ama şimdi giysilerde sivil artık öyle bir mantık kalmadı. Okula gelmemeye başladılar.” (T7)

“Serbest kıyafet ile birlikte hepimizde bir gevşeklik oluştu. Artık kendimizi okulda değil de herhangi bir yerde gibi görüyoruz. Buna bağlı olarak davranışlarımızda değişti. Öğretmenlerimiz bunu sık sık söylüyor. Ama bir türlü havaya giremiyoruz.” (T10)

Katılımcılardan (T3) rumuzlu öğrenci okul güvenliğine ilişkin endişelerini dile getirirken yaşadığı tedirginliğe vurgu yapmaktadır. Disiplin sorunların da yaşanan artışı dile getiren (T1) ve (T7) rumuzlu katılımcılar akademik başarıdaki düşüşe de değinmektedir. Benzer biçimde (T10) rumuzlu katılımcı da öğrenci gibi davranamamaktan bahsederken, (T6) rumuzlu katılımcı ise olayın ekonomik boyutuna dem vurarak, ortaya çıkan acımasız rekabetin nasıl güç savaşına döndüğünü ifade etmektedir. Bahsi geçen tüm görüşler birbirleriyle doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşim halinde bulunmaktadır. Birinin varlığı diğerini tetiklemektedir. Dolayısıyla öğrenciler tarafından ortaya konulan olumsuz görüşler bir bütün olarak değerlendirilmeli ve büyük resim görülmeye çalışılmalıdır.

Öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin olumlu görüşleri 4 tema (eğitimin niteliğinde artma, özgürlük, giyimde kolaylık ve forma) ve 9 kategori altında Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5

Öğrencilerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Olumlu Görüşleri

Temalar	Kategoriler	f
Eğitimin niteliğinde artma	Motive artırma	2
	Başarıda artma	2
Özgürlük	Özgür olma	1
	Ütü zorunluluğunda kurtulma	1
Giyimde kolaylık	Baskı hissi olmama	1
	Mevsime göre giyinme	1
	Birey olarak tanınma	7
Forma	Baskı hissetmeme	2
	Kalıba girmeme	1
Toplam		18

Öğrenciler serbest kıyafetin olumlu yönlerini motivasyonu artırma, başarıda artma, serbest kıyafetin rahatlık oluşturmaya, özgür olma, ütü zorunluluğundan kurtarma, baskı hissi olmama, mevsime göre giyinebilme, birey olarak tanınma, baskı hissetmeme ve kalıba girmeme olarak ifade etmişlerdir. Bu ifadeler, öğrencilerin serbest kıyafet ile birlikte daha özgür ve rahat bir ortamda bulunduklarını düşündürmektedir.

Öğrencilerin olumlu görüşlerini yansıtan temalar arasında en çok “forma” teması altındaki kategorilere vurgu yapmış olduğu (f:10), bu tema ve diğer temalar altında en çok vurgulanan kategorinin ise “birey olarak tanınma” kategorisi olduğu görülmektedir (f:5). Öğrencilerin forma temasında yoğunlaşmış olması forma kavramının öğrencilerin hayatında olumsuz yansımaları olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Çünkü bu tema içinde yer alan baskı hissetmeme, kalıba girmeme gibi ifadeler öğrenciler için formanın sınırlandırıcı etkilerini gözler önüne sermektedir. Belki de en önemlisi birey olarak tanınma ihtiyaçlarını en yüksek düzeyde görüş olarak yansıtmış olmalarıdır. Aynı tip formalar içinde kendilerini diğerleriyle benzer

olarak gören ve birey olmaktan uzaklaşan öğrencilerin bu soruna özellikle eğilmiş olmaları oldukça anlamlıdır. Diğer taraftan serbest kıyafetin öğrencilere giyinme konusunda seçenekler sunmasının ve öğrencilerin birey olmanın verdiği özgüvenle akademik anlamda da motive olmalarının öğrenci görüşlerine yansıdığı söylenebilir.

Konuyla ilgili olarak katılımcı görüşlerinin bazıları kendi ifadeleri ile şöyle belirtilmiştir:

“İlkokuldan 11. Sınıfa kadar hep pantolon, gömlek giymek zorundaydık. Bunlar hep yıkanması, ütülenmesi, kirlendiğinde değişmesi gereken şeyler. Sabah okula gittiğimde zor oluyordu. İlköğretimdeyken annelerimiz bize her zaman yardımcı olmak zorunda kalıyordu. Serbest kıyafete geçtiğimiz zaman bu sorun olmuyor. Birkaç çeşit oluyor ve o bize yetiyor. Hemen alıp giyiyoruz zaten ve hafta sonu da toplu bir şekilde yıkıyor zaten. Gömlek olsun pantolon olsun kravat olsun onlarda annemiz ayrı bir makine çalıştırması gerekiyor. Amerika da olsun yurtdışında öğrenciler arasında serbest kıyafet çok fazla.” (T4)

“İlk önce daha çok rahat oldum. Kıyafetlerimizle evde gibi hissediyoruz. Çok rahatız. Saçımıza karışılmıyor. Kendimizi baskı altında hissetmiyoruz.” (T3)

“Bu uygulama ile birlikte okuluma olan ilgim arttı. Artık okul bana eskisi gibi sıkıcı ve boğucu bir yermiş gibi gelmiyor. Rahat kıyafetlerle derse giriyorum. Fiziksel anlamda hareket kabiliyetim arttı. Okulda kendimi bu şekilde huzurlu hissetmem, derslerime olan ilgimi arttırdı. Artık daha çok ders dinlemeye başladım. Bu konuda motivasyonum ve başarı düzeyim yükseldi. Artık insanların kılıkla kıyafetle uğraşmayı bırakmalarını istiyorum.” (T2)

“Eskiden hepimiz aynı gibiydik. Kurşun askerlere benziyorduk. Üniformanın bize yüklediği sorumlulukların altında eziliyorduk. Çok sıkıcıydı. Aynı tornadan çıkmış gibiydik. Şimdi daha mutluyum. Artık bir birey olduğumu, farklı biri olduğumu hissediyorum. Meğer biz farklıymışız, biz birbirimize hiç benzemiyormuşuz, bir kıyafet özgürlüğü bu kadar etkili oldu hayatımda. Devam etmeli...” (T3)

Katılımcı (T1) serbest kıyafetler ile okulda kendini daha rahat hissettiğini ifade ederken, onu destekler nitelikte (T2) rumuzlu katılımcı da serbest kıyafetlerin kendilerine fiziksel anlamda hareket özgürlüğü kazandırdığını belirtmiştir. Bu uygulamanın kendilerine farklı kıyafetler giyme fırsatı verdiğini belirten (T4) rumuzlu katılımcı üniformanın temizliğinin, hazırlanmasının evde bir iş yükü olduğunun altını çizmiştir. Birey olduğunun farkına vardığını belirten (T3) rumuzlu katılımcının hislerine tercüman olan (T2) rumuzlu katılımcı onu destekler nitelikte bir görüşle bu uygulama sayesinde okulun daha cazip bir yer haline gelmesinden dolayı derslerindeki başarının arttığına vurgu yapmıştır.

Velilerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Görüşleri

Velilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin olumsuz görüşleri 4 tema (güvenlik, eğitimin niteliği, ekonomi, giyimde zorluk) ve 12 kategori altında Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Velilerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Olumsuz Görüşleri

Temalar	Kategoriler	f
Güvenlik	Tanıma güçlüğü yaşama	7
	Okul disiplinini bozma	4
	Disiplinsizlik	3
Eğitimin niteliği	Ders dışı işlere yönelme	1
	Okul ile hayatı karıştırma	1
	Birden fazla kıyafet alma	6
Ekonomi	Marka takıntısı olma	2
	Sosyal uçurum yaratma	1
	Masraflarda artma	1
	Öğrenciler arası yarış	3
Giyimde zorluk	Özenme	3
	Uygunsuz giyinme	1
Toplam		33

Veliler, serbest kıyafetin olumsuz yönlerini tanıma güçlüğü yaşama, okul disiplini bozma, farklı kıyafetler alma, marka takıntısı oluşturma, sosyal uçurum oluşturma, masraflarda artma, disiplinsizlikler oluşturma, ders dışı işlere yöneltme, okul ile hayatın karıştırılması, özenme oluşturma, giyimde yarış halinde olma ve uygunsuz giyinme olarak belirtmiştir. Görüldüğü üzere velilerde, öğretmen ve öğrencilerle benzer kaygıları taşımaktadır. Eğitim ve öğretim amacıyla okula gönderdikleri çocuklarının yeni bir uygulama ile birlikte zarar görebileceğini düşünen velilerin bu kaygılarını anlayışla karşılamak gerekir. Öğrenci velilerinin de üniforma sistemiyle öğrenimlerini tamamladıkları düşünüldüğünde velilerden bu uygulamaya ilişkin daha çok olumsuz görüşlerin çıkabileceğini beklemek olasıdır, ki tema ve kategorilerde zaten bu yöndedir. Bu uygulama öncesi velilerin ne kadar bilgilendirildiği ya da ne kadar ikna edildiği elbette ortaya çıkan sonuçlarla doğrudan ilgilidir.

Veliler tarafından temalar arasında en çok “güvenlik” teması altındaki kategorilere vurgu yapılmış olup (f:11), bu tema ve diğer temalar altında en çok vurgulanan kategori ise “tanıma güçlüğü yaşama” kategorisi olmuştur (f:7). Öğretmen ve öğrencilerde olduğu gibi velilerde öncelikle güvenlik demektir. Okullarda yaşanan ve öğrenci güvenliğini tehdit eden birçok gelişmenin medyaya yansımaları velilerin bu konuda daha çok hassasiyet göstermeleri normal karşılanmalıdır. Hiçbir veli güvenliğinden kuşku duyduğu bir okula çocuğunu göndermek istemeyecektir. Dolayısıyla serbest kıyafet ile öğrenci güvenliğinin tehlikeye düşebileceği yönünde görüş bildiren velilerin bu konuda

ikna edilmeye ihtiyaçlarının olduğunu söylemek mümkündür. Okul güvenliğinden sonra veli görüşleri daha çok okul disipliniinde yaşanabilecek bozulmalara ve ekonomik kaygılara doğru eğilim göstermektedir. Bu konularda doğrudan öğrencinin psikolojisini etkileyebileceği için önemle üzerlerinde durulmasında fayda vardır.

Konuyla ilgili olarak katılımcı görüşlerinin bazıları kendi ifadeleri ile şöyle belirtilmiştir:

“Hiç memnun değilim. İlk başladığı sene bir kıyafet forma aldık. Neyse onu giydi. Bu sene başında tekrar aldık. Daha o montu sırtına bir kez takmadı. Benim için çok masraflı oldu. Masraf açısından bir de okula giden gitmeyen belli değil. En azından okulun dağıldığını bile anlıyordum ben buradan, kıyafetlerinden. Şimdi hiç bir şey anlamıyorum. Oğlumun da biraz çok hareketli olduğunu biliyorum. Okula gidip gitmediğinden şüpheleniyorum.En önemlisi disiplin sorunu. Onun dışında da yok. Bizim açımızdan maddi açıdan bizimki her gün aynı kıyafeti giymek istemiyor. Ben ona her gün nereden kıyafet alayım. En azından okul kıyafeti haftada bir kez yıkıyordum, ütülüüyordum giyiyordu. Şimdi her gün değişik bir kıyafet giymek istiyor. Bizi hem disiplin açısından hem de maddi açıdan etkiledi.” (V7)

“Kızlar daha bir bakımlı, alımlı görününce gençlik ders dışı işlere yönelmeye başladı. Ahlak düzeni bozulmaya başladı gibi geliyor. Mesela ben kızımın yanına gittiğimde hademe bana sen ders saatinde dışarıda ne arıyorsun dedi. Dedim ben öğrenci değilim. Yani o zaman elini kolunu sallayan rahatlıkla ben bu okulun öğrencisiyim deyip okula girebilir sivil kıyafetle. Benim kızım okula gitmeyi hiç sevmiyordu. Daha bir serbestleşti. Okul hayatını sivil hayatıyla karıştırmaya başladı. Ha sivil hayatı ha okul o hayatı oldu benim öğrencim için.” (V8)

“Kıyafet serbestisi bizi çok zor duruma düşürdü. Çocuklar zaten genç, kanları kaynıyor. Tam deli çağları. Onları normal şartlarda bile kontrol etmek çok zor iken, şimdi ellerine yeni bir koz vermiş olduk. İş gittikçe çığırından çıkıyor. Okul okul olmaktan çıktı “bugün ne giysem?” yarışmasına döndü. Çocuklar birbirlerine karşı çok acımasız olabiliyor. Aile bütçemiz bu yüzden zorlanmaya başladı. Ben de istiyorum çocuğum istediği gibi giyinsin arkadaşlarının yanında küçük düşmesin. Ama bi yere kadar, sonrası ne olacak bilmiyorum....”(V3)

“Sık sık okula giden bir veliyim. Üniforma varken bütün öğrenciler bize aynı mesafede gelirdi. Ama serbest kıyafet başladığından beri öğrenciler arasındaki sosyal uçurumun farkına varmaya başladım. Eskiden çok masum çok cana yakın olan çocuklar marka kıyafetleri içerisinde sanki başka bir boyuta geçmişler. Ne yazık ki çocuklar

kıyafet ile güç elde ettiklerinin farkındalar ve bunu kullanmaktan da çekinmiyorlar. Galiba bu uygulama için çok erken bir adım atılmış oldu.” (V2)

“Aslında düşünürseniz konu çocukların özgürlüğü için yapılmış olsa da Türkiye şartlarında özellikle Anadolu da çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Çocuklar arasında bazı psikolojik sorunlara da yol açacağını düşünüyorum.” (V5)

Elde edilen verilere bakıldığında tüm velilerde güvenlik, disiplin ve ekonomik sıkıntıların ortak bir şekilde dile getirildiği görülmektedir. (V7) rumuzlu katılımcı forma varken kıyafet sıkıntısı yaşamadıklarını şimdi ise kıyafet yetiştiremediğini ifade ederken onu destekler nitelikte (V3) rumuzlu katılımcı durumu “bugün ne giysen?” yarışmasına atıf yaparak eleştirmektedir. Artık çocuğunun okulda olup olmadığı konusunda endişe duyan (V8) rumuzlu katılımcı okuldaki öğrencilerle, diğer sivililer arasındaki ayrımın ortadan kalktığını belirtirken benzer şekilde (V7) rumuzlu katılımcı artık okulun dağılıp dağılmadığını bile anlayamadığını dile getirmektedir. (V5) rumuzlu katılımcı özgürlük için yapılmış olsa da bu durumun çocuklar arasında birtakım psikolojik sorunlara neden olacağına vurgu yaparken (V2) rumuzlu katılımcı çocuklar arasındaki sosyal uçurumun kendisini gösterdiğini savunmuştur.

Velilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin olumlu görüşleri 4 tema (özgürlük, giyimde kolaylık, din ve forma) ve 9 kategori altında Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Velilerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Olumlu Görüşleri

Temalar	Kategoriler	f
Özgürlük	Rahat olma	2
	Görüş ve düşünceye göre giyinme	1
Giyimde kolaylık	Seçme özgürlüğü	2
	Özgüveni artırma	4
Din	Başörtüsü özgürlüğü	3
	Formada tekelleşmenin engellenmesi	2
Forma	Özgür hissinin artması	1
	Bağlılığın azalması	2
	Motivasyon sağlama	3
Toplam		20

Veliler, serbest kıyafetin olumlu yönlerini, rahat olma, görüş ve düşünceye göre giyinme, özgüveni artırma, başörtüsü özgürlüğü, formada tekelleşmenin engellenmesi, özgürlük hissinin artması ve motivasyon sağlamak olarak ifade etmişlerdir. Velilerin bir bölümünün bu konuda olumlu görüş bildirmeleri okulların daha cazip yerler olması isteğine dayalı olabilir. Çünkü çocuklar okulda ne kadar rahat mutlu ve özgür ise aynı şekilde velilerde rahat ve mutlu olacaktır. Özellikle özgüven konusuna yapılan vurgu, kişilik gelişimi aşamasında

bulunan öğrencilerin doğru davranış ve tutum kazanma konusundaki çabalarını destekler nitelikte olarak algılanabilir. Yine öğrencilerin formadan giymemesiyle birlikte velilerin sürekli okul formasını temiz ve düzenli tutma endişesinden kurtulduklarını düşündükleri de ortaya çıkan ifadelerden anlaşılabılır.

Veliler tarafından temalar arasında en çok “forma ” teması altındaki kategorilere vurgu yapılmış olup (f:8), bu tema altında en çok vurgulanan kategori ise “motivasyon sağlama” kategorisi olmuştur (f:3). Forma temasının formanın öğrenciler üzerinde oluşturduğu baskının bir neticesi olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Temada yer alan motivasyon sağlama kategorisi ise forma baskısından kurtulan öğrencilerin okulda bulunmaktan dolayı mutlu ve verimli olmalarına dayandırılabilir. Serbest kıyafet uygulamasının sağlama gibi bir etkisinin olması sağlıklı bir eğitim ve öğretim ortamının oluşmasına katkı sağlaması açısından sevindiricidir. Kategoriler arasında ise yine en çok vurgu yapılan “giyim” teması altındaki “özgüveni artırma” (f:4) kategorisi olduğu görülmektedir. Özgüveni artırma kategorisi motivasyon sağlama kategorisi gibi öğrencilerin gelişimine katkı yapacak niteliktedir. Özgüven artması, serbest kıyafet ile birlikte öğrencilerin bireysel anlamda kendi farklılıklarına yönelmeleri bağlamında açıklanabilir.

Konuyla ilgili olarak katılımcı görüşlerinin bazıları kendi ifadeleri ile şöyle belirtilmiştir:

“Okulda öğrencilerin özgür bir ortamı olmalı. Orası sonuçta öğrencilerimizin eğitim ve öğretim kazanacakları yer. Hayata kendilerini hazırlayacaklar. Daha önce bir karikatür görmüştüm çok hoşuma gitmişti. Karikatürde ilkokul çocukları böyle hepsi cıvıl cıvıl neşeli renkli elbiseler giymişler, koşarak oynayarak okulun bir kapısından girmişler. Arka kapısında bantlar robotlar tek düze kıyafet giymiş robotlar çıkıyor. Bu cevval, zeki, enerjik çocukları ezberci, ufkü dar, tek düze hale getiriyorlar. İşte bunu değiştirir umudundayım. ...Sanırım bu uygulama yeni başladı değil mi? Bence zaman tanımak lazım değil mi? Olumlu ve olumsuz yönleri zamanla ortaya çıkacaktır.” (VI)

Biz askeri eğitime alıştığımız için baştan zorumuza gidiyor ama sonradan aşıncı daha güzel oluyor. Şimdi alışık olmadığımız mantığın dışına çıktığımız için biraz garibimize gidiyor hayliyle. Zaman içinde bunun daha faydalı olacağını görüyorum. Çünkü bizde lisede okurken kıyafet serbestisi vardı. Herhangi bir olumsuzlukta yaşamadık. Bunda da olmayacaktır. Aileler açısından yararları olacağını düşünüyorum. Okul açılırken yaşadıkları sorunları asla yaşamayacaklarını düşünüyorum. Ekonomik sıkıntılarını yaşamayacaklarını düşünüyorum. Önceden hazırlık yapabilirler. Önceden okullar bazı firmalarla anlaşıyorlardı.

Mecburen pahalı almak zorunda kalıyorlardı. Şimdi esnafın pahalı satmayacağını düşünüyorum.” (V4)

“Belli bir ölçüde kontrollü olması şartıyla müspet olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerin tek tip kıyafet zorlamasıyla askeri üniforma gibi ilkokuldan itibaren belli bir şekle zorlanmalarının onların özgür düşünce yapılarını da engelleyeceğini düşünüyorum.” (V6)

“Serbest kıyafet ile öğrencilerin daha çok özgürleşeceğini düşünüyorum. Öğrenciler belli bir kalıbın dışına çıkarak kendi farklılıklarını keşfetmeye başlayacaklar. Çünkü forma öğrencilerin farklı düşüncelerine engel oluyor, bireysel farklılıklara sınır koyuyor. Bu sınırların ortadan kaldırılmasıyla öğrencilerin kendilerine olan özgüvenlerinin gelişeceğini ve okulda daha verimli olacaklarını söyleyebilirim. Hem bu şekilde okulu daha çok sevecekler ve bu durum onlara okula gitme konusunda motivasyon da sağlayacaktır. Bu uygulamanın sabırla devam ettirilmesi ve öğrencilere kendilerini tanıma fırsatı verilmesini diliyorum.” (V9)

“Bence forma konusu çok abartılıyor. Artık 80’lerin Türkiye’sinde yaşamıyoruz. İnsanların alım gücü arttı, giysiler ucuzladı. Ekonomik olarak ailelere bir yük getireceğini düşünmüyorum. Bırakalım çocuklarımız gönüllerince rengarenk giyinsinler, bu forma takıntısından kurtulalım, bir formanın peşine bu kadar düşmeyelim derim.” (V10)

Katılımcılardan (VI), (V6) ve (V9) serbest kıyafet uygulamasının öğrencileri özgürleştireceğine vurgu yapmaktadır. (V1) rumuzlu katılımcı tek tip, ezberci nesillere karşı serbest kıyafeti savunurken, (V9) rumuzlu katılımcı özgürleşme ile birlikte öğrencilerin daha çok özgüven kazanacaklarını ve okula gitme konusunda daha çok motive olacaklarını dile getirmiştir. (V10) ve (V4) rumuzlu katılımcılar ise serbest kıyafetin velilere fazladan bir ekonomik yük getirmeyeceğini belirtirken, bu durumu alım gücünde yaşanan artışa ve ülkenin ekonomik gelişmişliğine bağlamaktadırlar. Yine (VI) ve (V9) rumuzlu katılımcılar uygulamanın sabırla devam ettirilmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Serbest kıyafet uygulamasına ilişkin olarak veli, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada öğretmen, öğrenci ve velilerin serbest kıyafet uygulaması hakkında daha çok olumsuz görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi [EARGED] (1997) tarafından yapılan araştırmada, öğrencilerin büyük çoğunluğu serbest kıyafetle okula gelmesi durumunda bundan rahatsız olmayacaklarını belirtirken, bir kısmı üzülseler de bu durumu kabulleneceklerini, oldukça az bir kısmı ise serbest kıyafetten rahatsız olacaklarını belirtmişlerdir. Aynı

araştırmada eğitimcilerin ve velilerin büyük bir çoğunluğu öğrencilerin forma/önlük giymelerinden yana olduklarını ifade ederken eğitim çevresini oluşturan sendika, dernek ve vakıf temsilcileri, forma/önlük uygulamasının çağdaş ve demokratik bir topluma uygun olmadığı, öğrenci başarısı ve yaratıcılığını olumsuz yönde etkileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Okul kıyafetlerinin okul disiplini ve şiddet üzerine etkisini araştıran Johnson (2010), Kuzey Carolina bölgesinde bulunan okullarda yaptığı çalışmada okul yöneticilerinin okulda forma giyilmesi yönünde olumlu görüş belirttiklerini ve forma uygulamasının okullarda şiddet olaylarını azalttığına inandıklarını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, aynı çalışmada 2004-2009 yılları arasında forma uygulaması yapılan okullarda yaşanan şiddet ve disiplin olaylarında istatistiksel olarak herhangi bir azalma görülmeyeceği ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda güvenlik, eğitimin niteliği, özgürlük, ekonomi, giyim, din, forma, serbest kıyafet ve ahlak temalarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu temalara bakıldığında en çok vurgu yapılan temanın “serbest kıyafet teması” olduğu görülmektedir (f:17). Öğretmenler bu tema altında öğrencilerin kendini kıyafetle ifade edebilmesini, şekilciliğe değil de bilgiye verilen önemin artmasını, üniforma baskısının azalarak, özgüven ve kişisel bağımsızlık kazanılmasını olumlu etkiler olarak belirtirken; öğrenci olduğunu hissetmeme, görüşlerin taşınması ve okula bağlılığın azalmasını olumsuz etkiler olarak belirtmişlerdir. “Rahat olma” kategorisi ise kimi öğretmenler tarafından olumlu kimi öğretmenler tarafından olumsuz değerlendirilmiştir. Kategoriler arasında en çok vurgu yapılanın ise “güvenlik teması” altındaki “tanıma güçlüğü yaşama” kategorisi olduğu görülmektedir (f:10). Güvenlik kaygısı Dönmez (2001), tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, ABD’de yapılan bazı araştırmalar da okul formalarının disiplin olaylarında bir azalma meydana getirdiğini ortaya koymaktadır (akt. Koçbaş, 2012; Granberg-Rademacker vd., 2007; Gouge, 2011; Gursky, 1996; Sanchez, Yoxsimar ve Hill, 2012). EARGED (1997) tarafından yapılan araştırmada, örneklem grubundaki öğretmenler, formanın öğrenci başarısını ve okula karşı olan ilgiyi artırdığını düşündüklerini belirtmiş olmalarına rağmen araştırmacılar böyle bir kararın serbest kıyafet uygulaması yapılmadan verilmesini doğru bulmamıştır. Serbest kıyafet uygulaması bazı öğretmenler tarafından demokrasiye ve düşünce özgürlüğüne uygun bulunmuştur. Çalışmada eğitimciler, öğrencilerin önlük/forma ile okul içinde ve dışında daha rahat tanındığını belirtirken hem eğitimciler hem de veliler kontrol ve disiplin sağlanması için formanın/önlüğün önemli olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu çalışma sonuçlarına göre de, okul kıyafetlerinin serbestliğinin yer yer olumlu yer yer olumsuz sonuçlar doğuracağı görüşlerine ulaşılmıştır. Özellikle “okul güvenliği” en çok zarar görecekt konulardan biri olarak vurgulanmıştır. Günümüz koşullarında okul güvenliğine ilişkin sorunların önemli bir hale geldiği düşünüldüğünde, okul güvenliği kaygısının yersiz olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerden elde edilen verilerin analizi sonucunda; güvenlik, eğitimin niteliği, özgürlük, ekonomi, giyim, forma, ahlak ve disiplin temaları ortaya çıkmıştır. Temalar incelendiğinde, öğrencilerin en çok vurguladığı temanın “eğitimin niteliği” teması olduğu görülmüştür. Öğrenciler, serbest kıyafet uygulamasından sonra arkadaşlarının ders dışı işlere yönelmesini, başarılarında düşmeler olmasını, ders disiplinlerinde bozulmalar olmasını, derslere girmemesini, olumsuz yönler olarak belirtirken; motivasyonlarının artmasını başarılarının artmasını, olumlu yönler olarak belirtmişlerdir. Öğrenciler disiplin teması altında disiplinde bozulmalar olduğunu, gevşeklikler yaşandığını ve lakaytlıklar olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin, forma teması altında forma ile tanındıklarını, formanın baskı oluşturduğunu ve formayla bir kalıba girdiklerini ifade etmişlerdir. Bulgulardan elde edilen sonuçlarda görüldüğü gibi öğrenciler uygulamadan sonra disiplinsiz hareketlerin baş gösterdiğini ifade ederken aynı doğrultuda Yıldırım ve Sezginsoy (2004), öğrencilerin ergenlik dönemini yoğun yaşamalarından dolayı disiplin sorunlarında artış olduğunu, bu nedenle okullardaki kılık-kıyafetin tek tip olması gerektiğini belirtmiştir. EARGED’in (1997) yaptığı çalışmada önlük/forma giydiklerinde öğrencilerin kurallara daha iyi uydukları saptanmıştır. Üstün ve Çeğindir’in (2006), araştırmasında, ilköğretim çağı öğrencilerinin forma kullanımından memnun olmadığı ve EARGED’in (1997) araştırmasında da, ilköğretim I. kademe öğrencilerinin forma giymekten hoşlandıkları, II. kademe ve lise öğrencilerinin ise forma giymekten hoşlanmadıkları bulgularına ulaşılmıştır. EARGED (1997) yaptığı çalışmada forma giymekten hoşlananların gerekçesinin ise formanın/önlüğün öğrenci gibi hissettirmesi ve derslerle daha ilgili hale getirmesi şeklinde ifade edildiği görülmüştür. Ağaç ve Şahinoğlu (2008), ergenlerin modeline göre giysi satın aldıklarını, kaliteli ve markalı olan giysilerin pahalı olduğunu düşündüklerini, giysi alırken fonksiyonelliğini ve rahatlığını göz önüne aldıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Bunun aksine Üstün ve Çeğindir (2009), ön ergenlerle yaptıkları çalışmada çocukların markanın önemine inandığı ve çocukların markayı seçme nedenlerinden birinin de arkadaşları olduğunu ortaya koymuşlardır. Gentile ve Imberman (2009) tarafından yapılan bir çalışmada ortaokul ve lise düzeyinde okulda forma kullanılmasının okula devam oranı ve akademik başarıya olumlu etkisi olduğunu göstermiştir. Aynı çalışmada forma uygulamasının ilkökul düzeyinde okulda olumlu-olumsuz herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Bodin (2003) de okul kıyafetlerinin okullarda gerekli bir uygulama olduğuna işaret etmiştir. Genel olarak bakıldığında okullarda forma uygulamasının öğrencilerin sosyal ve akademik başarıları üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu söylenebilir.

Velilerin serbest kıyafet uygulaması hakkındaki düşünceleri güvenlik, eğitimin niteliği, özgürlük, ekonomi, giyim, forma ve din temaları altında toplanmıştır. Velilerden elde edilen temalar incelendiğinde en çok güvenlik temasının vurgulandığı görülmektedir. Bu tema altında ise tanıma güçlüğü

yaşama ve okul disiplinini bozma olmak üzere iki olumsuz kategori ortaya çıkmıştır. Veliler serbest kıyafetin sosyal ucurumu ortaya çıkardığını formanın elbiselerde tekelleşmeye yol açtığını, özgür düşüncüyü engellediğini, öğrencilerin bağlılığını artırdığını, yıkama ve ütölemenin sona erdiğini ve formanın motivasyon sağladığını ifade etmişlerdir. Üstün ve Çeğindir (2006) annelerin forma kullanım özelliklerinden memnun olmadıkları bulgusuna ulaşırken EARGED'in (1997) yaptığı çalışmada, veliler formanın okul ortamında gerekli olduğunu, bu kıyafet içinde onları öğrenci olarak hissettiklerini ve uygulamayı hem ekonomik hem kullanışlı bulduklarını belirtmişlerdir. Yeung (2009) ise okul üniformalarının öğrenciler ve okullar için gerekli bir uygulama olduğu üzerinde görüşlere yer vermiştir. Velilerin görüşlerine göre bu araştırmada da “güvenlik” kaygısını ön plana çıktığı görülmüştür. Ancak aynı zamanda da serbest kıyafet uygulamasının bir özgürleşme ortamı yarattığını da ifade etmişlerdir.

Bu verilerden yola çıkılarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir: *i-* Serbest kıyafet uygulamasına ilişkin araştırma bulgularında ortaya çıkan çelişkili ve kararsız ifadelerin giderilmesine ve toplumsal farkındalığın arttırılmasına yönelik olarak gerek eğitim kurumları gerekse medya serbest kıyafet uygulaması konusunda bilgilendirme çalışmaları yapmalıdır. *ii.* Okul uygulamalarda güvenlik, aidiyet ve bağlılık yaratan etkenler için kıyafete eşdeğer arma, tişört gibi farklı sembol ve işaretlerin kullanılması sağlanmalıdır *iii-* Serbest kıyafet uygulamasının veli görüşlerine göre devam ettirilmesine özen gösterilmelidir.

Yapılandırılmış Öz/Structured Abstract

Informal Clothing at Schools: Who Said What?

Celal Teyyar Uğurlu¹, Soner Doğan², İhsan Topçu³, Ahsen Demir⁴

Background. Symbols such as behaviours, actions, and so on which make sense for people are the important elements that mainly constitute culture (Şişman, 2007, p. 4). According to Açıkalın (2003), clothing and dressing styles are perceived as symbols of unity and status. Although there are various purposes to wear a uniform, the main objective of dressing a uniform is to give a message around about being a member of a certain group and enjoying this privileged situation by the person himself. It is also a kind of undertaking responsibility of being a member of that group. In 2009 at ‘School Uniform Workshop’, commissions that formed from Ministry of Education bureaucrats, union representatives, headmasters, teachers, parents from School Family Cooperation and students discussed the school uniform within the dimensions of ‘Economic’, ‘Socio-Cultural’ and ‘Physical Development and Education’. Yet, studies on school uniforms are very rare in Turkey as the literature show us clearly (Açıkalın, 2002; Erkan, 2003; Hesapçıoğlu and Meşeci, 2009).

Purpose. The purpose of this research is to reveal teachers’, students’ and parents’ opinions about the non-uniform dressing practices at schools after the 2012 legal regulations. It also aims at determining the negative and positive results of the new application from the participants’ points of view.

Method. In this research, case study, one of the most used designs of quantitative method was used to determine the views of students, teachers and parents about free clothing in schools. Population of the study consists of five teachers, five parents and five students from each of two different high schools chosen as typical case sampling. So 30 people were interviewed for the study. Typical case sampling is choosing one or a few of the most typical one or ones among a series of cases where there is an innovation or a new application and also when the researcher wants to explore it (Yıldırım and Şimşek, 2011, p. 110). The important thing is to choose an ordinary typical case among many other ones in the universe which is related to the research problem, instead of uncommon, extraordinary cases (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün Karadeniz and

¹Assoc. Prof. Dr., Cumhuriyet University, Sivas-Turkey, celalteyyar@yahoo.com, ²Assist. Prof. Dr., Cumhuriyet University, Sivas-Turkey, snr312@gmail.com, ³ Assist. Prof. Dr., Cumhuriyet University, Sivas-Turkey, ihsantopcu@hotmail.com, ⁴MA Student, Cumhuriyet University, Sivas-Turkey, ashen.demir.ad@gmail.com

Demirel, 2012, p. 91). First, open-ended questions prepared for the study were asked to the students, teachers and parents who did not participate in this study. Necessary changes and corrections were done according to the obtained answers and it was understood that the research question was clear and understandable, and also appropriate for the research subject. Also, the research question was reviewed by a Turkish language teacher and an academician, who is an expert in qualitative researches. Data collection question prepared for the scope of research was asked to 30 participants. Data were collected from the participants in April and May of 2013. First, participants were informed about interviews, then suitable time and places for meetings were arranged. Interviews were realized in quiet environments as planned before. With the approval of participants, all interviews were recorded and a 236-minute long tape recording was obtained. Descriptive analysis, content analysis, constant comparison techniques were used for evaluation and interpretation of the interview data.

Findings. After the data analysis, research findings were presented under four headings as (1) participants' positive/negative views about free clothing, (2) teachers' views about free clothing, (3) students' views about free clothing, and (4) parents' views about the free clothing at schools. *Participants' positive/negative views regarding free clothing:* Teachers', students' and parents' views about free clothing at schools were classified as "positive" and "negative", categories. *Teachers' views about free clothing:* Teachers' positive views are listed as having democracy at schools, freedom of thought, being comfortable in free clothes, expressing one through clothing, leading a decline on the given importance to the appearance, providing personal independence, increasing self-confidence, decreasing uniform pressure, preventing the artificial bonding with school uniforms. They also express that school uniform has no positive effect on school success and they find it unnecessary. Negative views, on the other hand, are listed as having problems to discriminate the civilians from students, decreasing teacher security, causing discipline problems and decline in student success, leading motivational decrease, requiring more clothes for school life, increasing tendency for branded clothes, students' changing interests, leading clothing competition among students, causing students to be salient in school environment, leading the students to feel isolated, creating pressure and stress on students, causing the students not to feel as a pupil in free clothes, decreasing in school loyalty, transferring the home discussions to the school, decreasing respect and increasing in immoral behaviours among students. *Students' views about free clothing:* Students express the positive ways of free clothing at schools as increase in student motivation, increase in academic success, providing comfort for students, providing simplicity in clothing instead of ironing school uniforms, feeling relaxed instead of pressure, providing a dressing choice for seasons, proving oneself and being free. Students express the negative ways of free clothing as having difficulties of

discrimination as a student, corruption in school/classroom discipline, causing idleness and laziness in lessons, parents' having economic difficulties to buy new clothes, the necessity of buying different clothes and also more than once a year, tendency to the activities not related with teaching or learning, decline in success, causing the feeling of lowly among students, increase in immoral behaviours and being disrespectful. *Parents' views about free clothing:* Parents' positive views about free clothing at schools are listed as being comfortable, dressing freely according to one's views and opinions, increasing self-confidence. Their negative views show similarities with the students' views. They are listed as having difficulties to discriminate students, causing indiscipline at school, causing idleness in the classroom, economic difficulties to buy new clothes, causing social differences among students, confusing school life with civil life, causing students have desire to imitate others, the necessity of buying different clothes and also more than once a year, tendency to the activities not related with teaching or learning, decline in success, competition in dressing among students and students' inappropriate dressing for school.

Discussion and Conclusion. Based on the data obtained from all participants (students, teachers and parents), the most unfavourable results of free clothing at schools are listed as having difficulties to discriminate students, causing indiscipline at school, causing idleness in the classroom, economic difficulties to buy new clothes, causing social differences among students, confusing school life with civil life, students' having desire to imitate others, the necessity of buying different clothes more than once a year, tendency to the activities not related with teaching or learning, decline in success, competition in dressing among students and students' inappropriate dressing for school, decreasing teacher security, causing discipline problems and decline in student success, leading motivational decrease, requiring more clothes for school life, increasing tendency for branded clothes, students' changing interests, causing students to be salient in school environment, leading the students to feel isolated, creating pressure and stress on students, causing the students not to feel as a pupil in free clothes, decreasing school loyalty, transferring the home discussions to the school, decreasing respect and increasing immoral behaviours among students. As for the positive results of free clothing according to the participants, they are expressed as being comfortable, dressing freely according to one's views and opinions, increasing self-confidence, having democracy at schools, freedom of thought, being comfortable in free clothes, expressing one through clothing, providing freedom for scarf, leading a decline on the given importance to the appearance, providing personal independence, increasing self-confidence, decreasing uniform pressure, preventing the artificial bonding with school uniforms, increase in student motivation, increase in academic success, providing comfort for students, providing simplicity in clothing instead of ironing school uniforms, feeling relaxed instead of pressure, providing a dressing choice for seasons, proving oneself and being free. Based on the

findings of the study, the following suggestions were developed for researchers and practice: i. First positive and negative effects of both free clothing and school uniforms must be evaluated and then it should be decided on. ii. The opinions of educational stakeholders (students', teachers', parents', etc.), education unions and other associations should be taken into consideration before the new application of free clothing at schools. iii. Necessary measures should be taken to eliminate the negative effects of the decided clothes whether it is uniform or free style.

Kaynaklar/References

- Açıkalın, A. (2003). Okul önlük forma giysi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 33, 5-7.
- Ağaç, S. ve Şahinoğlu, M. (2008). Ergenlik döneminki kızların giysileri ile ilgili problemleri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 3(2), 250-262.
- Akbaba, A. ve Konak, M. (2014). Yeni ilk, orta ve lise kıyafet yönetmeliğinin veli ve öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 21-40.
- Aslan, D. (2008). *Liselerde örgüt kültürü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aval, S. (2012). Siyah önlük beyaz yakanın 82 yıllık tarihi. Retrieved from www.bik.gov.tr/siyah-onluk-beyaz-yakanin-82-yillik-oykusu-haberi-17744/
- Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma (yöntem, teknik ve ilkeler)*. (3. Baskı). Ankara: Pegem.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi* (2. Baskı). Ankara: Siyasal.
- Bodin, A. (2003). School uniforms, academic achievement, and uses of research. *The Journal of Educational Research*, 97(2), 67-71.
- Brunsmas, D. L., & Rockquemore, K. A. (1998). Effects of student uniforms on attendance, behavior problems, substance use, and academic achievement. *The Journal of Educational Research*, 92(1), 53-62.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, K. Ş., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (12. Basım). Ankara: Pegem.
- Celep, C. (2008). Öğrenme ortamı olarak okul ve sınıf. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 11, 3-9.
- Daugherty, R.F. (2003). Leadership in action: Piloting a school uniform program. *Education*, 123 (2), 390-393.
- Değirmenci, S. (2006). *Lise yöneticilerinin kültürel liderlik rollerinin öğretmenlerin iş doyumuna etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Demirci, T. D. (2009). *Kültürel öğelerin öğretiminde müze gezilerinin önemi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Demirtaş, Z. (2008). Liselerde okul kültürü ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 208-223.
- Dolu, B. (2011). *Bankacılık sektöründe çalışanların örgütsel bağlılık düzeyleri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Dönmez, B. (2001). Okul güvenliği sorunu ve okul yöneticisinin rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 25, 63-74.

- Dönmez, B. (2008). Okul ve sınıf ergonomisi ya da insanı incelemek. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 11, 10-14
- Ekinci, A. ve Öter, M. E. (2010). *Finlandiya'da eğitim ve öğretmen yetiştirme sistemi*. (Çalışma Ziyareti Raporu) Retrieved from http://duabpo.dicle.edu.tr/oygem/dosya/Finlandiya_Raporu.pdf
- Erkan, S. (2003). Okullarda tek tip ya da serbest kıyafet. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34, 268-279.
- Esinbay, E. (2008). *İlköğretim okullarında örgüt kültürü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Fırat, N. (2007). *Okul kültürü ve öğretmenlerin değer sistemleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Firmin, M., Smith, S., & Perry, L. (2006). School uniforms: A qualitative analysis of aims and accomplishments at two christian schools. *Journal of Research on Christian Education*, 15(2), 143-168.
- Gursky, D. (1996). Uniform improvement? *Education Digest*, 61, 46-48.
- Gentile, E. ve Imberman, S.A. (2009). *Dressed for success: Do school uniforms improve student behavior, attendance, and achievement?* Retrieved from <http://www.uh.edu/econpapers/RePEc/hou/wpaper/2009-03.pdf>
- Gereluk, D. (2007). What not to wear: Dress codes and uniform policies in the common school. *Journal of Philosophy of Education*, 41(4), 643-657.
- Gouge, W.E. (2011). *A comparison research study on the use of school uniforms and graduation, attendance, and suspension rates in East Tennessee* (Unpublished Doctoral Dissertation). Liberty University. USA.
- Granber-Rademarker, J. S., Bumgarner, J., & Johnson, A. (2007). Do school violence policies matter? An empirical analysis of four approaches to reduce school violence. *The Southwest Journal of Criminal Justice*. 4(1), 3-29.
- Güçlü, N. (2003). Örgüt kültürü. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 147-159.
- Hesapçıoğlu, M. ve Meşeci G., F. (2009). Siyah önlük beyaz yakanın kökeni. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(4), 1717-1750.
- Hürriyet, (2009). *Okul kıyafetleri çalışmayı sona erdi*. Retrieved from <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/11975564.asp>
- Johnson, W.S. (2010). *Analyses of the impact of school uniforms on violence in North Carolina public highschools* (Unpublished doctoral dissertation). East Carolian University. USA.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi* (19. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kıral, B. ve Kıral, E.(2009). Japonya ilköğretim sistemi ve Türkiye ilköğretim sisteminin karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 53-65.

- Koçbaş, U. (2012). *ABD’de tek tip suç oranını düşürdü!* Retrieved from <http://haber.gazetevatan.com/abdde-tek-tip-suc-oranini-dusurdu/495754/30/dunya>
- Kolatan, R. (2008). *Eğitim yöneticilerinin okul kültürünün oluşturulmasında ve sürdürülmesindeki rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Köse, S., Tetik, S. ve Ercan, C. (2001). Örgüt kültürünü oluşturan faktörler. *Yönetim ve Ekonomi*, 7(1), 219-242.
- MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı. (1997). *İlk ve ortaöğretimde öğrenci kıyafetleri*. Ankara: Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları. Retrieved from http://egitek.meb.gov.tr/tamamlanan/Ogrenci_kiyafetleri.pdf
- Resmi Gazete, (1981). *Milli eğitim bakanlığı ile diğer bakanlıklara bağlı okullardaki görevlilerle öğrencilerin kılık kıyafetlerine ilişkin yönetmelik*, Sayı:17537.
- Resmi Gazete, (1982). *Millî eğitim bakanlığı ile diğer bakanlıklara bağlı okullardaki görevlilerle öğrencilerin kılık - kıyafetlerine ilişkin yönetmeliğin bazı maddelerinin değiştirilmesine dair yönetmelik*, Sayı:17908.
- Resmi Gazete, (2012). *Millî eğitim bakanlığına bağlı okul öğrencilerinin kılık ve kıyafetlerine dair yönetmelik*, Sayı:28480.
- Mills, G. E. (2003). *Action research a guide for the teacher researcher* (2nd ed.). Boston: Pearson Education.
- Narsap, N. (2006). *Genel ve meslekî liselerde örgüt kültürü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Okutan, M. (2008). Bir öğrenme mekânı olarak okul ve sınıf. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 11, 29-35.
- Öztay, F. E. (2006). *Eğitim örgütlerinde insan kaynakları yönetimi ile oluşturulmuş kurum kültürünün öğretmen motivasyonuna etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Sanchez, J.E., Yoxsimar, A., & Hill, G.C. (2012). Uniforms in the middle school: Student opinions, discipline data, and school police data. *Journal of School Violence*, 11, 345–356. DOI: 10.1080/15388220.2012.706873
- Şişman, M. (2007). *Örgütler ve kültürler* (2. Baskı). Ankara: Pegem.
- Terzi, A. R. (2005). İlköğretim okullarında örgüt kültürü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 43, 423-442.
- Turan, S. (2008). Sınıfı bir yaşam alanı olarak yeniden düşünmek. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 11, 23-28.
- Uçar, R. ve Uçar H. İ. (2004). Japon eğitim sistemi üzerine bir inceleme: Çeşitli açılardan Türk eğitim sistemi ile karşılaştırma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-18. Retrieved from www.efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_I/rezzan_ucar.doc

- Üstün, G. ve Çeğindir, N. Y. (2006). İlköğretim çağı çocukları ve annelerinin okul önlük ve formalarının konforundan memnuniyet durumlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e- Dergisi*, 5, 1-13. Retrieved from <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/gu.pdf>
- Üstün, G. ve Çeğindir, N. Y. (2009). Ön ergen çocukların marka tercihlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e- Dergisi*, 1, 1-15. Retrieved from <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/ustun-cegindir-marka.pdf>
- Walmsley, A. (2011). *What the United Kingdom can teach the United States about school uniform.* Retrieved from <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=94b8a5db-e9ef-4161-b638-33b6075f6911%40sessionmgr4003&hid=4202>
- Yalazan, A. (2006). *Genel liselerde yaratıcı örgüt kültürü oluşturmada okul yöneticilerinin rollerinin değerlendirilmesi (Ankara ili Çankaya ilçesi örneği)*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yeung, R. (2009). Are school uniforms a good fit? Results from the ECLS-K and the NELS. *Educational Policy*, 23, 847-874. doi:10.1177/0895904808330170
- Yeşilyurt, E. (2009). Okul kültürünün öğretim başarısına olan etkisine yönelik öğretmen görüşleri (Elazığ ili örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 195-214.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, B. ve Sezginsoy, B. (2004). Liselerde öğrencilerin disiplinsiz davranışları ve sebepleri. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Malatya.
- Zeytin, N. (2008). *İlköğretim okullarında bürokratikleşme ve okul kültürü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

* Bu çalışma 8-10 Mayıs 2014 tarihleri arasında 9. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.